

3 օգոստոսի, շաբաթ, ժամը 11¹⁵, 1918թ.

Նախագահ՝ Ավ. Սահակյան
Ներկա են բոլոր պատգամավորներն ու նախարարները:
Դիվանագիտական օթյակում նստած են ավստրիական և գերմանական ներկայացուցիչները:

Օրակարգի հարցերն են.
ա) կառավարության հայտագիրը.
բ) պետական վերահսկողության (կոնտրոլ խնդիրը).
գ) մանդատային հանձնաժողովի ընտրություն.
դ) խորհրդի ներքին կանոնագիրը (ռեզլամենտ) կազմող հանձնաժողովի ընտրություն:

Խոսք է տրվում կառավարության նախագահին՝ հայտարարության համար:
Վարչապետ Գ. Քաջազունի - Բացառիկ ծանր պայմանների մեջ գործի է անցել իմ կազմած կառավարությունը: Նա կոչված է իրականացնելու գործադիր իշխանություն մի պետության մեջ, որ դեռ նոր է ծնունդ առել և տակավին դուրս չէ եկել իր կազմակերպման առաջին շրջանից: Կառավարությունը չունի ոչ մի հենարան անցյալում. նա չի հաջողում նախկին կառավարության՝ շարունակելու արդեն ընթացքի դրած պետական աշխատանքը, նա նույնիսկ չի ժառանգում կենտրոնական իշխանության կարիքներին հարմարեցրած պատրաստի ապարատներ: Նա հարկադրված է սկսելու ամեն բան սկզբից, անձն քառսից և ավելների կույտից նա պետք է ստեղծի կենսունակ և աշխատունակ մի մարմին:
Մյուս կողմից, կառավարությունը գտնում է երկիրը այնպիսի վիճակի մեջ, որի բնորոշման համար մի բառ կա միայն՝ կատաստրոֆային:

Չորս տարի տևող պատերազմը, մեծ հեղափոխությունը, ռուսական զորքերի անկանոն նահանջը մեր սահմաններից, կայսրության տարրալուծումը, պատերազմական ճակատի վրա կրած մեր պարտությունը, տերիտորիաների կորուստը, Անդրկովկասի բաժանումը անջատ պետությունների, այս խորին ցնցումները չէին կարող չթողնել իրենց հետևից ահռելի հետքեր: Տնտեսական կյանքի ու ֆինանսական դրության կատարյալ քայքայում, դադարում ապրանքների արդյունաբերության և փոխանակության, կենսամթերքների ծայր աստիճան պակասություն, ամենաանհրաժեշտ առարկաների պակասություն կամ սոսկալի թանկություն, ներմուծման բացարձակ ընդհատում, երկաթուղային հաղորդակցության դադարում, երթևեկության ուրիշ միջոցների պակասություն, ապա՝ հարյուր հազարներով հաշվվող անտուն և անսնունդ գաղթականություն, անապահով կացություն սահմանների վրա և որպես անխուսափելի հետևանք այս բոլորի՝ անիշխանություն: Ահա թե ինչպիսի ծանր պայմանների մեջ կանչվել է աշխատանքի իմ կառավարությունը:

Այս բացառիկ դրությունը նախորոշում է արդեն կառավարության բնույթը: Նա չի կարող ձգտել բազմակողմանի և լրիվ գործունեության, չի կարող ունենալ լայն ծրագիր և սահմանափակվելու է ամենաանհրաժեշտ ու միանգամայն անհետաձգելի խնդիրներով:

Կասեցնել քայքայման պրոցեսը, հանել երկիրը անիշխանական վիճակից ու ստեղծել պետական շինարարության համար անհրաժեշտ պայմաններ, ահա թե ինչպես է ընթանում իր կոչումը ներկա կառավարությունը:

Համաձայն սրան, կառավարությունը դնելու է լուծման հետևյալ խնդիրները:

Ա. Ներքին գործերի սահմաններում

1. Հաստատել երկրում տարրական իրավակարգ, կյանքի և գույքի ապահովություն:
2. Բանալ հաղորդակցության ճանապարհները՝ անարգել երթևեկության համար:

3. Վերականգնել փոստ-հեռագրական նորմալ հաղորդակցություն թե՛ երկրի մեջ և թե՛ հարևան պետությունների հետ:
4. Եռանդուն միջոցների դիմել կարելվույն չափ մեղմացնելու պարենավորման տազնապը:
5. Տնօրինել գաղթականների և փախստականների վիճակը՝ մասամբ վերահարձնելով իրենց նախկին տեղերը, մասամբ տեղավորելով նոր վայրերում:
6. Նախապատրաստել Հայաստանի Սահմանադիր ժողովի հավաքում՝ կարելվույն չափ շուտ:

Բ. Ֆինանսների սահմաններում

Հող պատրաստել սեփական դրամական սիստեմի հիմքը դնելու համար: Ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ, որպեսզի երկիրը ապահովվի դրամական նշաններով, վերականգնվի արդյունաբերական կյանքը և ապրանքների փոխանակությունը, ինչպես նաև մշակվի հարկերի առողջ սիստեմ:

Գ. Արդարադատության սահմաններում

Հարմարեցնել դատարանը երկրի քաղաքացիական իրավահասկացման և իրավական սովորույթների պայմաններին, միաժամանակ մասնակից անելով քրեական դատավարությանը ժողովրդի ներկայացուցիչներին:

Դ. Հինվորական գործերի սահմաններում

Վերակազմել երկրի զինվորական ուժերը, նպատակ ունենալով ստեղծել թվով ոչ մեծ, բայց ոգով ու կարգապահությամբ ուժեղ բանակ:

Ե. Արտաքին գործերի սահմաններում

1. Ամրացնել Օսմանյան կայսրության հետ հաշտությունը և բարի դրացիական հարաբերություններ հաստատել նրա հետ: Խստիվ կատարել այն բոլոր պարտականությունները, որ մենք հանձն ենք առել Օսմանյան կայսրության հանդեպ և հետևել, որ Օսմանյան կայսրությունը իր կողմից անի նույնը մեր վերաբերմամբ: Մասնավորապես լուծել Օսմանյան զորքերի մեր երկրից դուրս բերելու հարցը և գաղթականների վերադարձը:

2. Ատրպատականի* և Վրաստանի հետ փոխադարձ համաձայնության գալով՝ լուծել Հայաստանի և այդ պետությունների սահմանների հարցը, հիմք ունենալով էթնիկական սկզբունքը, իբրև միակը, որ համապատասխանում է ռամկավար պետությունների ոգուն և նպատակներին:

3. Լիկվիդացիայի ենթարկել, համաձայնության գալով Ատրպատականի և Վրաստանի հետ, ընդհանուր հիմնարկությունները և գույքը, որ մնացել են Անդրկովկասյան Հանրապետությունից:

Այս է կառավարության ծրագիրը: Սա կարող է անվանվել պետության գոյությունը ապահովեցնող ամենաանհրաժեշտ գրավականների ծրագիրը: Պարզ է, որ նա չի ընդգրկում երկրի բազմազան կարիքները իրենց ամբողջությամբ, որ նրա սահմաններից դուրս մնում են մի շարք կարևոր և արդեն հասունացած խնդիրներ: Բայց կառավարությունը չի դնում հերթի այդ խնդիրները, որովհետև նրանց լուծումը այսօրվա պայմանների մեջ համարում է անկարելի: Կառավարությունը չի ուզում սխալանքների մեջ զցել երկիրը լայն հեռանկարներով և անհրաժեշտ խոստումներով, չի ուզում վերցնել իր վրա պարտականություններ, որոնց կատարումը վեր է իր ուժերից: Կառավարությունը հանդգնած է, որ առաջադրած ծրագիրը

* Խոսքը Ադրբեջանի մասին է: -Ծանոթ. կազմ.:

րը մաքսիմումն է այսօրվա հնարավորության: Կառավարությունն լարելու է իր ամբողջ ուժն ու կարողությունը այդ մաքսիմումին հասնելու և հույս ունի հաջողությանը լուծելու դրված խնդիրների գոնե մի մասը, եթե իր կողմն ունենա խորհրդի անվերապահ վստահությունը, գործուն աջակցությունը:

Կառավարական հայտագիրը լսելուց հետո, խորհուրդը միաձայնությամբ որոշում է նրա քննությունը հետաձգել հաջորդ նիստին:

Այա խորհուրդը ընտրում է մի հանձնաժողով՝ նախարարության կազմակերպության օրինագիծ մշակելու համար:

Նախագահության տրամադրության տակ դրվում է 20.000ռ առհաշիվ մի գումար:

Հարցապնդում է արվում մշտական զինվորական միություն կազմակերպելու առիթով. հարցի քննությունը որոշվում է անել դռնփակ նիստում:

Հարցապնդում է արվում Չարբախ, Սարվանլար, Արբադ-Ալիդզար, Գեոյքում գյուղերի բերքը մասնավոր անհատների կապալով տալու մասին: Այդ առթիվ մահմեդական պատգամավորներից մեկը ավելացնում է, թե անհրաժեշտ է նաև պարզել, թե այդ չորս գյուղերի շրջանում գտնված մզկիթապատկան հողերի վերաբերմամբ ի՞նչ կարգադրություն է եղած Հայոց Ազգային խորհրդի կողմից:

Հարցումներ են արվում գաղթականության կացության և պարենավորման գործի վիճակի և կառավարության ծրագրած գործունեության մասին: Այս առթիվ բացատրություններ է տալիս ներքին գործերի նախարար Արամը:

«Ձանգ», 7 օգոստոսի 1918թ.: «Հորիզոն», 15 օգոստոսի 1918թ.